

AÐALSKIPULAG GRÍMSNES- OG GRAFNINGSHREPPS 2020-2032

Skipulagslýsing - Nýtt skógræktar- og landgræðslusvæði á
Villingavatni

26.05.2025

UPPLÝSINGAR

SKJALALYKILL

112577-LYS-001-V01

HÖFUNDUR

IS

RÝNT

AB

EFNISYFIRLIT

1	INNGANGUR	4
1.1	Skipulagslýsing	4
2	FORSENDUR OG STAÐHÆTTIR	4
2.1	Jarðfræði og gróður	4
2.2	Fuglar	5
2.3	Vatn	5
2.4	Minjar	6
2.5	Landsskipulagsstefna 2024-2038	6
2.6	Aðalskipulag Grímsnes- og Grafningshrepps 2020-2032	6
2.7	Vernd	7
3	BREYTING AÐALSKIPULAGS	8
4	UMHVERFISMATSSKÝRSLA	8
4.1	Umhverfispættir og áherslur	8
5	SKIPULAGSFERLI, KYNNING OG SAMRÁÐ	10

1 INNGANGUR

Sett er fram skipulagslýsing fyrir breytingu á Aðalskipulagi Grímsnes- og Grafningshrepps 2020-2032. Með breytingunni verður sett inn nýtt skógræktar- og landgræðslusvæði á Villingavatni og heimiluð skógrækt á allt að 1300 ha. Markmið framkvæmdarinnar er að rækta skóg sem bindur kolefni, skapar timburnytjar og græðir upp raskað land.

Framkvæmdin er háð mati á umhverfisáhrifum, skv. úrskurði Skipulagsstofnunar frá 11. apríl 2025. Unnið er að umhverfismati fyrir skógræktarsvæðið.

1.1 Skipulagslýsing

Skipulagslýsingin er sett fram í samræmi við 30. gr. skipulagslaga nr. 123/2010 og unnin í samræmi við grein 4.2. í Skipulagsreglugerð nr. 90/2013, með síðari breytingum.

Með skipulagslýsingu er íbúum og öðrum hagsmunaaðilum gefinn kostur á að koma með ábendingar og athugasemdir sem snúa að stefnu aðalskipulagsbreytingarinnar.

2 FORSENDUR OG STAÐHÆTTIR

Framkvæmdasvæðið tekur til jarðarinnar Villingavatns í Grafningi, jörðin er um 1700 ha. Jörðin er sunnan Þingvallavatns og nær frá vatninu upp að fjalllendi í suðri. Hæð lands er frá 100 m upp í um 440 m.y.s. Jörðin Villingavatn er innan vatnasviðs Þingvallavatns.

Grafningsvegur efri, nr. 360, liggur í gegnum jörðina. Rétt norðan vegarins er Villingavatn, 0,18 km² að stærð og fremur grunnt vatn sem veiði er í. Úr vatninu rennur lækur í Þingvallavatn. Meðfram Þingvallavatni eru frístundahús. Búrfellslína 3 og Sogslína 3, 220V háspennulínur, liggja í gegnum jörðina Villingavatn.

2.1 Jarðfræði og gróður

Samkvæmt jarðfræðikortum ÍSOR þá einkennist jarðfræði svæðisins af móbergi frá eldri jökulskeiðum, setlögum og stöku grágrýti. Innan svæðisins er ekki að finna nútímahraun eða aðrar jarðminjar sem njóta verndar skv. 61. gr. laga um náttúruvernd.

Helstu vistlendi eru moslendi (52%), mólendi (21%), melar og sandar (9%), og votlendi (9%). Tún eru meðfram Grafningsvegi efri. Lítt raskað votlendi er innan svæðisins, einkum umhverfis Villingavatn. Stór hluti landsins er lítt gróinn og nokkurt rof er í gangi. Algengasta vistgerðin er Hraungambravist sem þekur um helming svæðisins. Verndargildi vistgerðarinnar er lágt. Næst algengust er lyngmóavist á láglendi sem þekur um 10% af svæðinu og er verndargildi vistgerðarinnar hátt. Starungsmýravist þekur um 7% af svæðinu og er verndargildi vistgerðarinnar mjög hátt. Hlutfall annarra vistgerða er minna

MYND 1. Fyrirhugað skógræktarsvæði, Villingavatnsá og Villingavatn. Mynd tekin sunnan Grafningsveggar efri, horft til norðurs.

2.2 Fuglar

Villingavatn liggur að svæðum sem Náttúrufræðistofnun Íslands hefur skilgreint sem mikilvæg fuglasvæði, þ.e. *Sogið-Þingvallavatn* og *Suðurlandsundirlendið*. Svæðið *Sogið-Þingvallavatn* telst alþjóðlega mikilvægt fyrir himbrima á varp- og fartíma og húsönd og gulönd yfir vetrartímann. Að öðru leyti má áætla að mófuglar séu ríkjandi. Hraungambravist þekur um helming jarðarinnar og í þeirri vistgerð eru heiðlóa og spói algengust. Þá eru votlendi, vötn og tjarnir innan svæðisins sem almennt eru rík af fuglalífi og ýmsar tegundir vaðfugla sem nýta sér slík svæði til varps, auk annara tegunda. Einnig má reikna með því að á svæðinu geti fundist þúfuttlingar og rjúpur.

Reikna má með að skógræktin skerði búsvæði mófugla, t.d. heiðlóu og spóa, en þær tegundir teljast til ábyrgðartegunda á Íslandi vegna þess hve hátt hlutfall þeirra verpir eða fer um landið á fartíma. Hins vegar er gróður rýr á stórum hluta svæðisins og líklegt að fuglalíf sé einnig rýrt. Ekki verður gróðursett í votlendi eða meðfram vötnum, sbr. ákvæði aðalskipulags, en skógrækt getur haft óbein áhrif á þessi svæði, s.s. með myndun skjóls, auknu fæðuframboði og minni sveiflum í vatnsyfirborði.

2.3 Vatn

Samkvæmt lögum um stjórn vatnamála nr. 36/2011 skal vernda vatn og vistkerfi þess, hindra frekari rýrnun vatnsgæða og bæta ástand vatnavistkerfa til þess að vatn njóti heildstæðrar verndar.

Svæðið er innan grunnvatnshlots 104-305-G, *Lyngdalsheiði*, og er umhverfismarkmið „gott“ fyrir bæði magnstöðu og efnafræðilegt ástand vatnshlotsins. Meðfram vestari jaðri svæðisins er straumvatnshlot 104-835-R/104-910-R, *Villingavatnsá*, og er umhverfismarkmið „mjög gott“ fyrir vistfræðilegt ástand þess og „gott“ fyrir efnafræðilegt ástand þess. Umhverfismarkmið fyrir Þingvallavatn, 104-2232-L, er „gott“ fyrir bæði vistfræðilegt og efnafræðilegt ástand þess.

2.4 Minjar

Fyrir liggur minjaskráning í Grafningi frá árinu 1998. Unnið hefur verið að endurskráningu minja fyrir Villingavatn og verður gerð grein fyrir niðurstöðum hennar í breyttu aðalskipulagi, eftir því sem við á.

2.5 Landsskipulagsstefna 2024-2038

Flokkun landbúnaðarlands, landslagsgreining og vistgerðarflokkun verði lögð til grundvallar skipulagsákvörðunum. Leitast skal við að varðveita náttúru- og menningargæði sem hafa staðbundið, eða víðtækara, gildi út frá sögu, náttúrufari eða menningu. Jafnframt verði gætt að álagi á vatn og vatnsvernd. Skipulag skal stuðla að traustum veituvinnviðum sem tryggja öryggi.

2.6 Aðalskipulag Grímsnes- og Grafningshrepps 2020-2032

Í aðalskipulagi er fyrirhugað skógræktarsvæði í landi Villingavatns skilgreint sem landbúnaðarsvæði (L2), óbyggð svæði (ÓB1) og frístundabyggð (F6) sem er meðfram Þingvallavatni (mynd 2).

Skógrækt er heimil á landbúnaðarlandi L2. Um landbúnaðarland í flokki L2 segir: „*Land að hluta til ágætt til akuryrkju, einkum land í flokki II. Heimilt er að byggja upp til fastrar búsetu, landbúnaðarstarfsemi og minniháttar atvinnustarfsemi, sem getur verið ótengd landbúnaði. Forðast skal að raska samfellu í góðu landbúnaðarlandi með byggingum og vegagerð. Hluti svæða getur hentað vel til skógræktar og skjólbeltaræktunar. Landspildur eru jafnan yfir 10 ha að stærð*“.

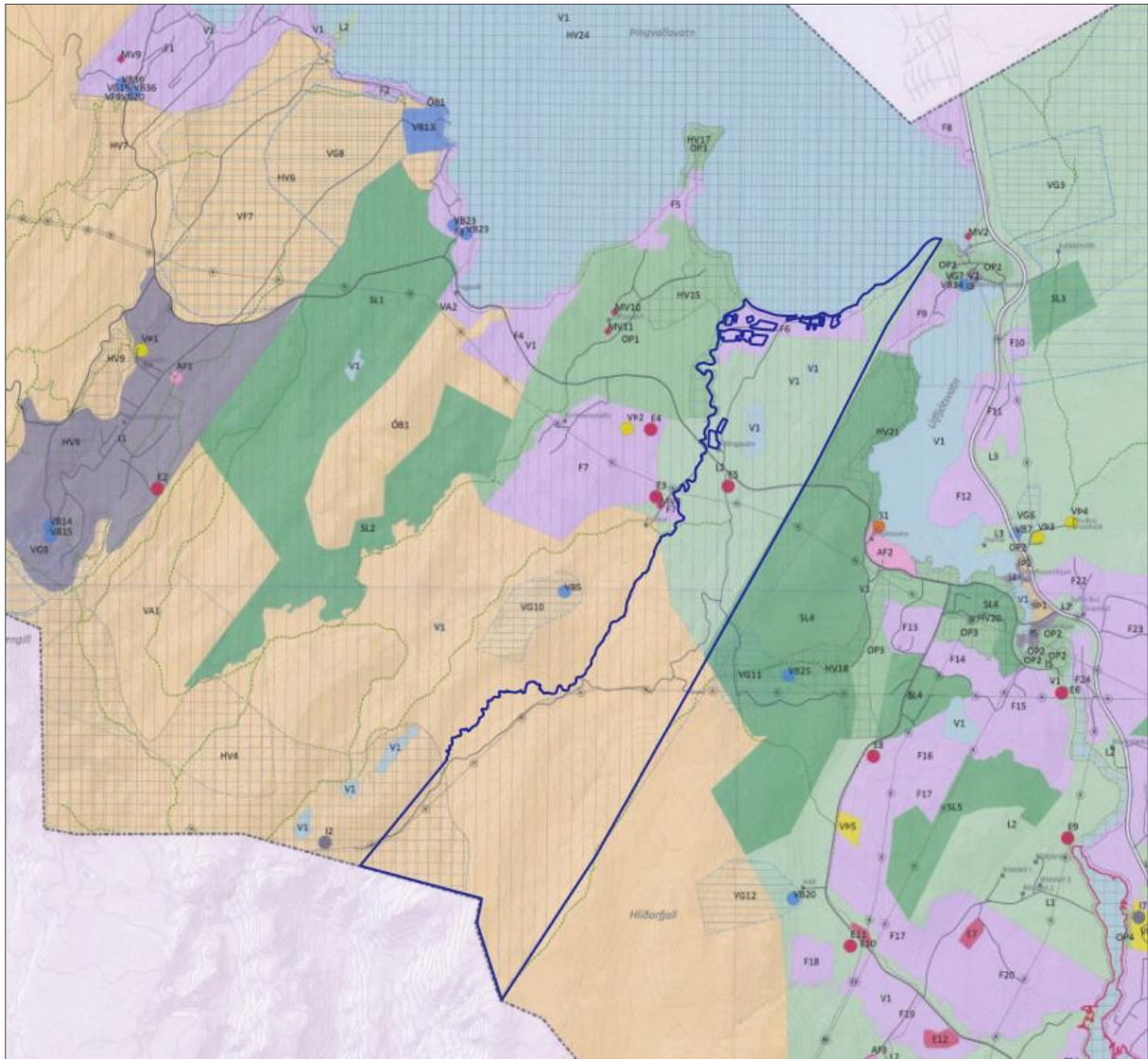
Um óbyggð svæði (ÓB1) segir að áfram verði unnið að landgræðslu og endurheimt landgæða. Landgræðsla og landbótaskógrækt geti verið heimil. Einnig kemur fram að áfram verði stunduð ábyrg beitarstjórn og landeigendum tryggður áframhaldandi nytja- og beitarréttur innan óbyggðra svæða.

Næst Þingvallavatni er frístundabyggðin F6. Að öllum líkindum minnkar hún lítillega.

Sýðsti hluti svæðisins er innan hverfisverndarsvæðis, *Hengilssvæðið* (HV24). Forsendur verndar snúa að fjölbreyttu landslagi, gljúfrum og jarðminjum innan svæðisins, og útivistargildi þess. „*Þingvallavatn ásamt 50 m strandbelti. Lífauðugt vatn í sigdal og má þar m.a. finna fjögur afbrigði af bleikju. Fjölbreytt strandsvæði. Svæðið er á náttúruminjaskrá (743).*“

Allt svæðið er innan varúðarsvæðis vegna verndunar vatnasviðs Þingvallavatns (VA2). Um svæðið segir: „*Verndun vatnasviðs Þingvallavatns skv. lögum nr. 85/2005. Innan verndarsvæðisins er óheimilt að gera nokkuð það sem getur spillt vatni eða mengað það, bæði yfirborðsvatn og grunnvatn. Umhverfisráðherra setur að höfðu samráði við hlutaðeigandi sveitarstjórnir og iðnaðarráðuneytið nánari reglur um framkvæmd vatnsverndarinnar, þar með talið um jarðrask, byggingu mannvirkja, borun eftir vatni,*

töku jarðefna, vinnslu auðlinda úr jörðu og ræktunarframkvæmdir, auk reglna um flutning og meðferð hættulegra efna. Landeigendur/ábúendur hafa hefðbundin beitar- og búskaparafnot af nytjalandi sínu“.

MYND 2. Hluti af Aðalskipulagi Grímsnes- og Grafningshrepps 2020-2032. Fyrirhugað skógræktarsvæði er afmarkað með blárrí línu.

2.7 Vernd

Þingvallavatn og Villingavatn eru á náttúruminjasrá og njóta verndar skv. 61. gr. náttúruverndarlaga nr. 60/2013. Auk þess nýtur Þingvallavatn verndar skv. lögum nr. 85/2005 og er hverfisverndað í aðalskipulagi (HV24). Syðsti hluti fyrirhugaðs skógræktarsvæðis er innan svæðis sem nýtur hverfisverndar og er á náttúruminjasrá.

Sogið-Pingvallavatn er svæði á B-hluta náttúruuminjaskrár sem tilnefnt er vegna fugla og telst alþjóðlega mikilvægt fyrir himbrima, húsönd og gulönd. Verndarsvæðið tekur til Pingvallavatns og Sogs, ásamt 100 m jaðars meðfram bökkum.

Auk þess er svæðið *Þingvellir og Þingvallavatn* skráð sem aðrar náttúruminjar í náttúruminjaskrá (nr. 743) og svæðinu lýst á eftirfarandi hátt: „*Þingvellir og Þingvallavatn, Þingvallahreppi, Grafningshreppi, Grímsneshreppi, Árnessýslu. (1) Þingvellir og land jarðanna Kárastaða, Brúsastaða, Svartagils og Gjábakka samkvæmt sérlögum nr. 59/1928. Þingvallavatn, ásamt eyjum og strandlengju umhverfis vatnið. (2) Þingvellir eru einstæður sögustaður, landslag stórbotnið og fágætt að jarðfræðilegri gerð. Þingvallavatn er lífauðugt vatn í sigdal og má þar m.a. finna fjögur afbrigði af bleikju.*“

Villingavatn er einnig skráð sem aðrar náttúruminjar í náttúruminjaskrá (nr. 773) og þar lýst á eftirfarandi hátt: „*Villingavatn, Grafningshreppi, Árnessýslu. (1) Vatnið sjálft, votlendið umhverfis og aðdragandi þess. (2) Votlendi með fjölbreyttum gróðri og fuglalífi.*“

Þá nýtur Þingvallavatn og vatnasvið þess verndar skv. lögum nr. 85/2005. Tilgangur laganna er að „*stuðla að verndun lífríkis Þingvallavatns og vatnasviðs þess*“. Fyrirhugað framkvæmdasvæði er innan vatnasviðs Þingvallavatns og innan þess svæðis er skv. lögnum óheimilt að gera nokkuð sem spillt getur vatni eða mengað það.

3 BREYTING AÐALSKIPULAGS

Gerð verður breyting á greinargerð og sveitarfélagsuppdrætti. Sett verður inn nýtt skógræktar- og landgræðslusvæði og heimiluð skógrækt á allt að 1300 ha lands. Landbúnaðarsvæði og óbyggt svæði minnkar samsvarandi. Skoðað verður hvort mörkum eða skilmálum fyrir frístundabyggðina F6 og hverfisverndarsvæði verður breytt.

4 UMHVERFISMATSSKÝRSLA

Líkleg áhrif af stefnu aðalskipulagsbreytingarinnar eru metin skv. lögum um umhverfismat framkvæmda og áætlana nr. 111/2021. Markmið laganna er sjálfbær þróun, heilnæmt umhverfi og umhverfisvernd sem vinna skal að með umhverfismati þeirra framkvæmda og áætlana sem eru líklegar til að hafa umtalsverð umhverfisáhrif.

Framkvæmdin er tilkynningarskyld til ákvörðunar um matsskyldu til Skipulagsstofnunar samkvæmt tölulið 1.04 í 1. viðauka laga um umhverfismat framkvæmda og áætlana nr. 111/2021 þar sem um er að ræða „*[n]yræktun skóga sem tekur til 200 ha eða stærra svæðis*“. Skipulagsstofnun hefur úrskurðað að framkvæmdin sé háð mati á umhverfisáhrifum og er unnið að því.

4.1 Umhverfispættir og áherslur

Í umhverfismatsskýrslu verða skoðuð áhrif á þá umhverfispætti sem tilgreindir eru í töflu 1 og leitast við að svara matsspurningum.

TAFLA 1. Umhverfispættir, viðmið og matsspurningar.

UMhverfispáttur	UMhverfisviðmið	Matsspurningar
Landnotkun, landslag og ásjúnd	Aðalskipulag. - Landnotkun stuðli að verndun og varðveislu sérstæðrar náttúru og menningar og sögu sem felst m.a. í byggingararfi og landslagi. Landsskipulagsstefna - Ráðstöfun lands taki mið af þeim gæðum sem felast í landslagi. - Við skipulagsgerð í dreifbýli verði landi sem hentar vel til ræktunar matvæla almennt ekki ráðstafað til annarra nota með óafturkræfum hætti, svo sem til skógræktar.	Hefur stefnan áhrif á landnotkun? Hefur stefnan áhrif á landslag? Hefur stefnan áhrif á ásjúnd?
Vatn og lífríki vatns	Lög um stjórn vatnamála nr. 36/2011. Vernda vatn og vistkerfi þess, hindra frekari rýrnun vatnsgæða og bæta ástand vatnavistkerfa þar sem þess er þörf til að vatn njóti heildstæðrar verndar.	Hefur stefnan áhrif á vatn eða grunnvatn?
Gróður og líffræðilegur fjölbreytileiki	Aðalskipulag Við skipulag byggðar og við framkvæmdir skal hugað að því að merkar jarðmyndanir, gróðursvæði og mikilvæg búsvæði dýra verði fyrir sem minnstum áhrifum.	Hefur stefnan áhrif á gróður? Hefur stefnan áhrif á líffræðilegan fjölbreytileika?
Fuglar og búsvæði	Aðalskipulag Við skipulag byggðar og við framkvæmdir skal hugað að því að merkar jarðmyndanir, gróðursvæði og mikilvæg búsvæði dýra verði fyrir sem minnstum áhrifum.	Hefur stefnan áhrif á tegunda-samsetningu og búsvæði?
Loft	Landsskipulagsstefna - Stefna í skipulagsgerð skal draga úr losun gróðurhúsalofttegunda og auka kolefnisbindingu. Aðalskipulag - Sveitarfélagið hyggst vinna að því að verða kolefnis-hlutlaust og nýta skógrækt, votlendisaðgerðir og sjálfbæra landnýtingu í því skyni.	Hefur stefnan áhrif á losun og bindingu gróðurhúsalofttegunda?
Samfélag <i>Atvinnulíf.</i>	Aðalskipulag Að efla sveitarfélagið og stuðla að vistvænu samfélagi með fjölbreyttu atvinnulífi.	Hefur stefnan áhrif á íbúa? Hefur stefnan áhrif á atvinnulíf?
Minjar <i>Fornminjar.</i>	Aðalskipulag Taka skal tillit til þekktra minja við skipulag landnýtingar.	Hefur stefnan áhrif á minjar?
Vernd	Aðalskipulag - Mannvirkjagerð á verndarsvæðum leiði til eins lítillar röskunar og kostur er. - Stuðla skal að verndun lítt raskaðra landsvæða og óbyggðra víðerna.	Hefur stefnan áhrif á verndarsvæði?
Jarðminjar	Aðalskipulag Við skipulag byggðar og við framkvæmdir skal hugað að því að merkar jarðmyndanir, gróðursvæði og mikilvæg búsvæði dýra verði fyrir sem minnstum áhrifum.	Hefur stefnan áhrif á jarðminjar?

5 SKIPULAGSFERLI, KYNNING OG SAMRÁÐ

Með kynningu skipulagslýsingar er umsagnaraðilum, hagsmunaaðilum og almenningi gefinn kostur á að leggja fram sjónarmið og ábendingar sem að gagni gætu komið við mótun aðalskipulagsbreytingarinnar.

Skipulagslýsingin verður kynnt með auglýsingu í blöðum/dreifiritum og í skipulagsgátt Skipulagsstofnunar. Athugasemdir skulu vera skriflegar og berast í skipulagsgátt fyrir auglýstan tímafrest.

Helstu umsagnaraðilar eru eftirtaldir:

- Skipulagsstofnun
- Náttúruverndarstofnun
- Heilbrigðiseftirlit Suðurlands
- Minjastofnun Íslands
- Vegagerðin
- Landsnet
- Náttúrufræðistofnun Íslands
- Land og skógur
- Fiskistofa
- Umhverfis- og orkustofnun
- Sveitarfélagið Ölfus

Líklegt er að skipulagsferlið verði eftirfarandi:

